

ANNA RUNSIO

Ehdotus uudeksi kielitieteen alaksi: Kriittinen eläinlingvistiikka¹

Muunlajisten eläinten tappaminen sekä heihin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö ovat ennennäkemättömissä mittasuhteissa. Kieli on avainasemassa tämän tilanteen mahdollistamisessa. Muunlajisten eläinten asemaan kriittisesti suhtautuvaa kielentutkimusta on kuitenkin verraten vähän. Ehdotan ratkaisuksi 'kriittistä eläinlingvistiikkaa', muunlajisten eläinten sorron ja syrjinnän lopettamiseen pyrkivää kielitieteen alaa.

Aloitin esittelemällä kriittistä eläintutkimusta, joka on kriittisen eläinlingvistiikan lähtökohta. Tämän jälkeen kerron, mistä kriittisessä eläinlingvistiikassa on kyse ja miksi sitä tarvitaan. Selitän, millainen ekolingvistiikan suhde muunlajisiin eläimiin on ja miksi ekolingvistinen tutkimus ei useinkaan ole kiinnostunut muunlajisista eläimistä yksilötasolla. Väitän, että tärkeässä roolissa on ollut 'hallidaylaisen ekolingvistiikan' innoittanut artikkeli "New Ways of Meaning. The Challenge to Applied Linguistics". Lopuksi esittelen tutkimuksia, jotka mielestäni edustavat kriittistä eläinlingvistiikkaa.

Mitä on kriittinen eläintutkimus?

Kriittinen eläintutkimus on yhteiskunnallisen ja kulttuurisen eläintutkimuksen tapaan kiinnostunut ihmisten ja muiden eläinten välisistä suhteista, mutta se on avoimen ideologista ja pyrkii yhteiskunnalliseen muutokseen². Muiden hyväksikäyttöön suhtaudutaan kriittisesti, ja tavoitteena on vähentää erityisesti rakenteellista sortoa ja väkivaltaa. Kriittinen eläintutkimus on saanut vaikutteita humanististen ja yhteiskuntatieteiden kriittisestä perinteestä, ja se voidaankin nähdä jatkona ihmisten sortoa tarkastelemaan ja ihmisten emansipaatioon tähtäävään tutkimukseen: se pyrkii säästämään *myös* muunlajiset eläimet ihmisten aiheuttamalta sorrolta ja väkivallalta. Sen lisäksi, että kriittinen eläintutkimus pyrkii *kaikkien* mielellisten ja tuntevien oikeudenmukaiseen kohteluun, se tunnistaa eri ihmisryhmien ja muiden eläinten sorron limittyneisyyden³. On myös tavallista, että kriittisessä eläintutkimuksessa hahmotetaan uudelleen dualistista näkemystä ihmisestä ja 'eläimestä'⁴.

Johdatuksessaan kriittiseen eläintutkimukseen Dawne McCance tulkitsee sanan *kriittinen* viittaavan kolmeen

näkökohtaan: muunlajisten eläinten hyväksikäytön mahdollistavien uskomusjärjestelmien kyseenalaistamiseen, nykyisen tilanteen vakavuuteen sekä siihen historian kohtaan, jossa muutos on mahdollinen. McCance liittää kaksi viimeistä näkökohtaa ympäristötuhoon: eläintuotannon aiheuttaman ympäristötuhon vakavuuteen sekä siihen, että tuhoisa kehitys on vielä mahdollista pysäyttää.⁵ Nämä näkökohdat voi kuitenkin nähdä myös muunlajisia eläimiä koskevana: tilanne on vakava, sillä vaikka muunlajisten eläinten emotionaalista ja kognitiivista kyvyistä tiedetään nykyään valtavasti⁶, on väkivaltainen kohtelu ja hyväksikäyttö ennennäkemättömän laajaa ja tuhoisaa. Kehitys puolestaan kytkeytyy laajempaan yhteiskunnallisten muutosten sarjaan. 1900- ja 2000-luvut ovat olleet erilaisten ihmis- ja kansalaisoikeuskamppailujen aikaa, ja takapakeista huolimatta edistysaskelia on otettu valtavasti. Pyrkimys parantaa muunlajisten eläinten asemaa onkin luonteva askel kohti oikeudenmukaisempaa maailmaa, jossa lajiin perustuva syrjintä ei ole sen väijäämättömämpää kuin esimerkiksi sukupuoleen, etniseen taustaan, terveydentilaan tai muuhun vastaavaan ominaisuuteen perustuva syrjintä. Mukailakseni Suomen eläinoikeusjuristit ry:n kampanjan nimeä, nyt on *eläinten vuoro*⁷ – vuoro elää syrjinnästä, sorrosta ja väkivallasta vapaata, yksilölliset tarpeet huomioon ottavaa elämää. Kriittinen eläintutkimus pyrkii edesauttamaan tämän päämäärän saavuttamista.

Kriittisen eläinlingvistiikan ydin

Yksi tapa tehdä kriittistä eläintutkimusta on tutkia kieltä ja kommunikaatiota, esimerkiksi sitä, miten muunlajisia eläimiä kuvataan ja miten he itse vuorovaikuttavat. Kielentutkimuksen avulla voidaan selvittää, millaisia kielellisiä piirteitä *muunlajisia eläimiä koskevissa ihmisten kirjoittamissa teksteissä* on ja millaisia merkityksiä ne

kantavat tietyissä konteksteissa. Voidaan pureutua muunlajisten ja heitä koskevien ilmiöiden kielelliseen rakentamiseen, tunnistaa ja osoittaa haitallista kielenkäyttöä sekä kehittää lajienvälisiä oikeudenmukaisuutta edistäviä tapoja käyttää kieltä.

Voidaan myös tarkastella *muiden eläinten kommunikointia* lajiensisäisissä ja lajienvälisissä vuorovaikutustilanteissa ja tätä kautta lisätä ymmärrystä muunlajisista eläimistä itsestään. Onkin hyvä huomata, että tässä artikkelissa *lingvistiikka* ymmärretään perinteistä käsitystä laajemmin. Esimerkiksi Tieteen termipankki määrittelee lingvistiikan seuraavasti: ”luonnollisiin kieliin kohdistuva, ihmisten puheen järjestelmien sekä näiden kirjoitettujen tai viitottujen vastineiden tutkimus.”⁸ Myös kielitieteelliseen eläintutkimukseen perehtynyt Anni Jääskeläinen näkee lingvistiikan *ihmiskielen* tutkimuksena ja perustelee kantaansa näin:

”Lingvistiikan viitekehyksessä ei ole tarkoituksenmukaista samaistaa ihmiskieltä eli lingvistiikan tutkimuskohdetta ja muita semioottisia merkkijärjestelmiä aivan yhtäläisiksi, koska tällöin lingvistiikan tehtävä, ihmiskielen symbolisen, konventionaalisen, jäsenyneen merkkijärjestelmän tarkastelu, menettää aseitaan ja samalla tarkkuuttaan.”⁹

Olen samaa mieltä siitä, että eri merkkijärjestelmien samaistaminen ei ole järkevää – tai se on oikeastaan mahdotonta. Kutakin merkkijärjestelmää on tarkoituksenmukaista tutkia siihen sopivilla työkaluilla. Kuten tämän artikkelin loppupuolella esitellyt kriittisen eläinlingvistiikan tutkimukset kuitenkin osoittavat, myös muiden merkkijärjestelmien tarkastelu voi pohjata lingvistisiin teorioihin ja metodeihin sekä olla hyvinkin yksityiskohdasta. Toisaalta kielentutkimus on myös merkkien kantamien merkitysten ja niiden aikaansaaman vaikutuksen tutkimista, olipa merkityksen kantajana sitten ihmisen kirjoitusjärjestelmään pohjautuva teurastusohje tai audiovisuaalinen kananmunamainos – tai jonkun muun eläimen tuottamat, vuorovaikutukseen tähtäävät ääntelyt ja eleet. Tuotettava merkityskokonaisuus voi myös olla yksi- tai monimodaalinen. Näihin ajatuksiin pohjaten määrittelen lingvistiikan *lajinsäisessä tai lajienvälisessä vuorovaikutuksessa käytettävien, minkä tahansa merkitystä kantavien merkkien ja niiden muodostamien kokonaisuuksien tutkimukseksi*.

Muunlajisiin eläimiin liittyvää kielentutkimusta onkin tehty jonkin verran, myös Suomessa¹⁰. Siihen nähden, kuinka paljon heidän asemastaan käydään tänä päivänä keskustelua ja kuinka tärkeä rooli kielellä on tämän aseman oikeuttamisessa, ylläpitämisessä ja mahdollisessa muuttamisessa, on siihen liittyvä kriittinen lingvistinen tutkimus kuitenkin vähäistä. Väitän, että yksi merkittävä syy tähän on spesifin, nimetyn tutkimusalan ja sen tuoman legitimaation puuttuminen. Alan tunnistaminen ja tunnustaminen selkeyttää siihen liittyvän tutkimuksen asemointia ja helpottaa sekä relevantin tutkimuksen löytämistä että tutkijoiden välistä yhteistyötä. Mikä tärkeintä, jotta ala voi

kehittyä, kasvaa ja vakiintua, on tärkeää luoda ja kehittää juuri kyseistä alaa palvelevia teorioita ja menetelmiä. Tähän mennessä kriittistä eläinlingvistiikkaa on tehty muiden alojen ja suuntausten, kuten ekolingvistiikan, systeemifunktionaalisen teorian, kriittisen diskurssianalyysin ja kriittisen eläintutkimuksen alla.

Tällaiseksi kielitieteen alaksi, joka keskittyy kriittiseen kielen ja muunlajisten eläinten aseman yhteyksien tarkastelemiseen sekä pyrkii muunlajisten eläinten aseman parantamiseen, ehdotan ’kriittistä eläinlingvistiikkaa’¹¹. Samaan tapaan kuin esimerkiksi rasiolingvistiikka tutkii rodun, kielen ja vallan suhteita ja feministinen kielentutkimus sukupuolen ja seksuaalisuuden vastaavaa suhdetta kieleen ja valtaan, ovat kriittisen eläinlingvistiikan keskiössä lajin, kielen ja vallan yhteydet¹². Oleellista kussakin valtaa tarkastelevassa alassa on, mistä näkökulmasta maailmaa lähestytään ja kieltä tutkitaan. Kriittisen eläinlingvistiikan tavoitteena on *lajienvälisen* oikeudenmukaisuuden edistäminen.

Tällä hetkellä lähimpänä kriittistä eläinlingvistiikkaa on ympäristökysymyksiin keskittyvä kielitieteen ala, ekolingvistiikka. On syytä huomata, että vaikka ekolingvistiikka kokonaisuudessaan voidaan jakaa useaan erilliseen haaraan tai lähestymistapaan¹³, tässä artikkelissa termillä tarkoitetaan tutkimusaluetta, jonka Sune Vork Steffensen kuvaa tutkivan sitä, ”miten kieli vaikuttaa ihmisten, ei-inhimillisten olentojen ja fyysisen ympäristön välisiin vuorovaikutuksiin.”¹⁴ Tarkasteluni keskittyy erityisesti diskurssipainotteiseen ekolingvistiikkaan, jonka alle muunlajisiin eläimiin liittyvä ekolingvistinen tutkimus on erityisesti keskittynyt¹⁵.

Ekolingvistiikan suhde muunlajisiin eläimiin

Steffensen toteaa ekolingvististä tutkimusta kartoittavassa artikkelissaan, että diskurssipainotteisen ekolingvistiikan toiseksi yleisin teema heti ilmastonmuutoksen jälkeen on ”eläinten diskursiivinen representaatio.”¹⁶ Artikkelista ei kuitenkaan käy ilmi, kuinka paljon tällaista tutkimusta on tai mikä muunlajisten eläinten rooli tai merkitys tutkimuksissa on. Esimerkiksi Guy Cookin artikkelissa, jota Steffensen käyttää yhtenä esimerkkinä tällaisesta tutkimuksesta, muunlajisten eläinten rooli on välineellinen: eläinyksilöiden sijaan Cook on etupäässä kiinnostunut lajien ja sitä kautta ekosysteemien suojelusta¹⁷. Samassa yhteydessä Steffensen viittaa ikään kuin havaintonsa tueksi ajatukseen, jonka Cook ja Alison Sealey esittävät muunlajisiin eläimiin liittyvää tutkimusta kartoittavassa artikkelissaan: ”eläinten diskursiivista representaatiota koskevan tutkimuksen pitäisi olla yksi keskeisistä tutkimusalueista ekolingvistiikassa.”¹⁸ On kuitenkin syytä huomata, että Cookin ja Sealeyn väite perustuu ajatukseen kyseisen tutkimuksen tärkeydestä, ei sen laajuudesta: heidän mukaansa tutkimus ei ole kattavaa eikä tutkimusala kehittynyt¹⁹.

Oma kirjallisuuskatsaukseen perustuva käsitykseni on, että muunlajisia eläimiä koskeva lingvistinen tutkimus on

”Kun muunlajisista eläimistä ollaan kiinnostuneita ekolinguistiikassa, kiinnostus liittyy usein esimerkiksi lajikatoon yksilöiden sijaan.”

vähäistä, kriittinen tutkimus sitäkin vähäisempää, ja vain osa siitä on ekolinguistiikan alalta. Moni muunlajisiin eläimiin liittyvä ekolinguvistinen tutkimus käyttää lähteenään Arran Stibbeä, paljon viitattua ja tämän hetken tunnetuinta diskurssipainotteisen ekolinguistiikan tutkijaa²⁰. Muunlajisiin eläimiin keskittyvä Stibben teos *Animals Erased* sisältää yhdeksän aiemmin julkaistua artikkelia, jotka tarkastelevat muunlajisten eläinten kuvaamista hyvin erityyppisissä konteksteissa eläinteollisuuden lehdistä eläinoikeuskampanjoihin ja suu- ja sorkkataudin uutisoinnista haikuihin. Osa artikkeleista keskittyy tiettyyn kielen tutkimuksen menetelmään tai rajattuun kielenilmiöön, osassa tekstejä on analysoitu eklektisemmällä otteella.²¹ Vaikka *Animals Erased* edustaa tutkimusta, joka näkee muunlajiset eläimet itsessään arvokkaina ja pyrkii heihin kohdistuvan väkivallan lopettamiseen, se ei ole johtanut laajempaan muutokseen ekolinguistiikan eläinsuhteessa.

Kun muunlajisista eläimistä ollaan kiinnostuneita ekolinguistiikassa, kiinnostus liittyy usein esimerkiksi lajikatoon yksilöiden sijaan²². Alison Rotha Moore kirjoitti jo vuonna 2014, että ”ekolinguistiikalla voisi olla tärkeä rooli sen kriittisessä tutkimisessa, miten ja miksi ympäristödiskursseilla on tapana suosia lajien selviytymistä yksilöiden kustannuksella.”²³ Lisäksi vaikuttaa edelleen siltä, että muunlajisia eläimiä koskeva tutkimus pitää oikeuttaa ympäristökysymyksillä: esimerkiksi Alena Zhdanova, Surinderpal Kaur ja Kumaran Rajandran perustelevat tutkimuksensa merkitystä näin:

”Muunlajiset olennot ovat osa ekosysteemiä [...] Tämä saattaa selittää, miksi veganismi, ja erityisesti muunlajisten eläinten representointi veganismissa, voisi kiinnostaa ekolinguistiikkaa [...] Mitä enemmän ihmiset

tuntevat yhteyttä muunlajisiin eläimiin, sitä todennäköisemmin he omaksuvat vegaanisen elämäntavan [mikä] johtaa vähäisempään haittaan ympäristölle ja vähäisempään ekologiseen tuhoon.”²⁴

Tutkimuksen perusteleminen ympäristösyillä on ongelmallista, koska silloin muunlajisten eläinten kärsimyksen ja hyvinvoinnin merkitys toissijaistuu. Entä jos keksitään tapa tehotuottaa muunlajisia eläimiä niin, ettei se aiheuta merkittäviä ympäristöongelmia? Eläintuotannon ympäristövaikutusten vähentämiseen käytetään jo valtavasti resursseja: nautojen kasviuonekaasupäästöjen vähentämiseen pyrkivä tutkimus on aktiivista²⁵, ja ”kestävää kalanviljelyä” sekä ”ympäristöystävällistä” kalanlihan teho tuotantoa kehitetään koko ajan²⁶.

Ympäristösyihin vetoaminen on ongelmallista myös siksi, että se jättää keskustelun ulkopuolelle valtavasti muunlajisia eläimiä, joiden hyväksikäyttö ei ole tehoeläintuotannon lailla suorassa yhteydessä ympäristön saastumiseen, biodiversiteettikattoon tai ilmastonmuutokseen. Tällaisia ovat esimerkiksi koe-eläiminä käytettävät, eläintarhoissa pidettävät, lemmikkibisneksessä jalostettavat ja harrastuksena tapettavat eläimet. Siksi on tärkeää, että kysymys muunlajisten eläinten kohtelusta liitetään ennen kaikkea heihin itseensä ja heidän moraalisena merkitykseensä.

Johtunee ekolinguistiikan ydinolemuksesta, ettei muunlajisia eläimiä usein nähdä itsessään arvokkaina vaan lajinsa edustajina ja osana ihmisen tarvitsemää ympäristöä: nimensä mukaisesti se on kielen ja ekologian ja kielen ja ympäristökysymysten suhdetta tutkiva tieteenala. Kansainvälisen ekolinguistiikan yhdistyksen kuvaus tutkimusalasta paljastaa osuvasti muunlajisten eläinten aseman: ekologiset ongelmat ovat keskiössä, epämääräinen ”muut

”Monet ympäristön kannalta haitalliset uskomukset, kuten maapallon materiaalisten resurssien rajattomuus ja ihmisen erityislaatuisuus, kumpuavat syvältä kieliopin toistuvista rakenteista.”

lajit” nähdään osana planeetan elinkelpoisuutta, ja muunlajisia eläimiä ei mainita eksplisiittisesti ollenkaan²⁷.

Ekolinguistiikka pyrkii siis – oikeutetusti ja onneksi – korostamaan ihmisen roolia yhtenä maapallon ekosysteemin osana ja ihmisen riippuvuutta muusta ekosysteemistä. Niin äärimmäisen tärkeää kuin ympäristökysymyksiin ja ekologiseen kestävyyyteen keskittyvä kielentutkimus onkin, ekolinguistiikka ei lähtökohtaisesti suhtaudu muunlajisiin eläimiin itsessään arvokkaina, moraalisesti merkityksellisinä yksilöinä. Kriittisessä eläinlingvistiikassa kaikki tuntoiset olennot nähdään itseisarvoisina – ei vain osana ekosysteemiä tai muiden hyvinvoinnin mahdollistajina.

Seuraavaksi käsittelemällä esitellyn, kielen ja ympäristökysymysten suhdetta tarkastelevan ekolinguistiikan syntyä. Tarkoitukseni on löytää selityksiä sille, minkä takia muunlajiset eläinyksilöt ovat niin marginaalisessa asemassa ekolinguistisessä tutkimuksessa.

Hallidayn uraauurtava artikkeli – kieli todellisuuden rakentajana

Kielen ja ympäristökysymysten suhdetta tarkastelevan ekolinguistiikan katsotaan saaneen alkunsa M. A. K. Hallidayn vuonna 1990 pitämästä puheesta ja samana vuonna julkaistusta artikkelista ”New ways of meaning: The challenge to applied linguistics.”²⁸ Toisinaan Hallidayn artikkelin on sanottu käsitelleen ensimmäistä kertaa kielen merkitystä ympäristökysymyksissä²⁹. Stefensenin mukaan samansuuntaisia ajatuksia oli kuitenkin jo tuolloin liikkeellä, mutta erityisen merkittävänä kieli-tieteen hahmona Halliday ”toimi katalyyttinä alalle, joka

tuli tunnetuksi *ekolinguistiikkana*.”³⁰ Kyseistä haaraa onkin kutsuttu muun muassa ”hallidaylaiseksi ekolinguistiikaksi”³¹. Tässä artikkelissa hallidaylainen ekolinguistiikka viittaa kaikkeen sellaiseen lingvistiseen tutkimukseen, joka käsittelee ympäristökysymyksiä ja pyrkii niiden ratkaisemiseen, erotuksena niin sanotusta ”haugenilaisesta ekolinguistiikasta” – tarkemmin sanottuna kieliekologiasta – jossa ’ympäristö’ nähdään ennen kaikkea kielten ja kielenkäytön kontekstina ja ’ekologia’ kielten sekä kielen ja ympäristön vuorovaikutuksena³². Hallidaylainen ekolinguistiikka on määritelty muillakin tavoin³³, mutta koska kaikki ympäristökysymyksiin keskittyvän ekolinguistiikan suuntaukset jakavat Hallidayn ydinajatuksen, *kieli vaikuttaa siihen, miten kohtelemme ympäristöä*, ne voidaan mielestäni nähdä hallidaylaisena ekolinguistiikkana³⁴.

Halliday käsittelee artikkelissaan kielen suhdetta useisiin syrjinnän muotoihin, kuten rasismiin, seksismiin ja luokkasyrjintään, mutta hallidaylaisen ekolinguistiikan synnyn kannalta merkittävin artikkelissa käsiteltävä epätasa-arvoa tuottava ideologia on uskoakseni ikuisen kasvun tavoittelu, ’kasvuismi’ (*growthism*). Halliday näkee kasvuismien ja sen suhteen kieleen suurimpana uhkana planeetan elinkelpoisuudelle.³⁵ Se, miten kieli välittää kokemuksiamme, saa meidät ”uskomaan, että voimme kasvaa ikuisesti – kasvattaa määräämme, valtaamme ja valta-asemaamme muihin lajeihin nähden, kulutustamme ja niin kutsuttua ’elintasoamme’.”³⁶ Monet ympäristön kannalta haitalliset uskomukset, kuten maapallon materiaalisten resurssien rajattomuus ja ihmisen erityislaatuisuus, kumpuavat syvältä kieliopin toistuvista rakenteista. Resurssien rajattomuus näkyy esimerkiksi englannin kielen sanoissa *oil* ja *water*, jotka ovat ei-laskettavia sanoja, eli kielioppi

”Halliday ei kuvaa muiden lajien tuhoamista itsessään ongelmallisena – siis haitallisena tuhotuille yksilöille itselleen – vaan haitat kohdistuvat ekosysteemiin.”

kuvaa öljyn ja veden loppumattomina resursseina. Ihmisen erityislaatuisuus puolestaan liittyy dikotomiaan tietoinen/ei-tietoinen. Vain tietoiisiin entiteetteihin viitataan pronomineilla *helshe* ja ei-tietoiisiin pronomiinilla *it*.³⁷ Hallidayn käsityksen mukaan kieli ei vain heijasta todellisuutta vaan luo sitä aktiivisesti: kieltä muokataan esimerkiksi pyrittäessä taistelemaan seksismiä vastaan, mikä olisi tietenkin järjetöntä, jos kieli vain vastaisi todellisuutta eikä rakentaisi sitä.³⁸

Hallidayn artikkeli luo lajistista maailmankuvaa

Useissa Hallidayn artikkeliin viittaavissa kirjoituksissa väitetään, että siinä kritisoitaisiin lajismia³⁹. Lajismi tarkoittaa muunlajisten eläinten lajiin perustuvaa syrjintää, joko suhteessa ihmisiin tai muihin eläinlajeihin, ja tätä syrjinnän muotoa artikkelissa ei kritisoida – ei eksplisiittisesti eikä implisiittisesti⁴⁰. Hallidayn artikkelissa puhutaan kyllä useaan otteeseen siitä, kuinka hallitsemme tai tuhoamme ”muita lajeja”⁴¹, ja Halliday mainitsee ”klassismin, kasvuismien, lajien tuhoamisen, saastuttamisen”⁴² ongelmina, joita lingvistien tulisi käsitellä. Lisäksi kriittisessä eläintutkimuksessakin usein käsiteltävää intersektionaalisuutta sivutaan paljon lainatussa virkkeessä: ”Valta-asemaa, jonka ihmislaji on ominut itselleen, ei voida erottaa yhden ihmisryhmän valta-asemasta suhteessa toiseen, ja kumpikaan ei pääty niin kauan kun toinen jatkuu.”⁴³ Myös ajatus ihmisestä luomakunnan herrana ja tiukasta eronteosta ihmisten ja muun luomakunnan välillä – toisin sanoen dualistinen

käsitys ihmisestä ja ’luonnosta’ – on Hallidayn mukaan ongelmallinen⁴⁴.

Hallidayn huoli liittyy kuitenkin ennen kaikkea maapallon tilaan ja sitä kautta ihmisen selviämiseen. Hän näkee tiettyjen kielioppiirteiden tulkitsevan todellisuutta tavalla, joka ”ei ole enää hyväksi meidän hyvinvoinnillemme lajina.”⁴⁵ Vain yhdessä kohdassa planeetan tulevaisuuden kuvataan eksplisiittisesti vaikuttavan myös muihin kuin ihmisiin: ”ei ole historiallinen välttämättömyys, että tämä planeetta selviää elinkelpoisena niin, että me (muiden muassa) voimme jatkaa sen pinnalla elämistä.”⁴⁶ Pääasiassa maapallo ja muut lajit näyttävät kuitenkin ihmisen resursseina⁴⁷. Halliday ei kuvaa muiden lajien tuhoamista itsessään ongelmallisena – siis haitallisena tuhotuille yksilöille itselleen – vaan haitat kohdistuvat ekosysteemiin: ”Tuhoamme monia muita lajeja, jotka ovat osa planeetan elinkiertoa.”⁴⁸

Halliday mainitsee muunlajiset eläimet eksplisiittisesti vain kolmessa yhteydessä⁴⁹. Vaikka nämä maininnat tuovat muunlajiset eläimet jollakin tavalla näkyviin, näen ne artikkelin kokonaisuudessa jopa haitallisina muunlajisten eläinten itsensä kannalta. Puhuessaan eronteosta tietoiisten ja ei-tietoiisten entiteettien välillä ja siitä johtuvasta eronteosta ’meidän’ ja muun luomakunnan välillä Halliday toteaa, että:

1) ”’meihin’ sisältyy tietty joukko muita olentoja, jotka joissain semanttisissa konteksteissa lasketaan [meihin] mukaan – tyypillisimmin ensin koti/tuotantoeläimemme [our farm animals] ja nyt erittäin tuhoisat lemmikkieläimemme [our highly destructive pets].”

Tässä maininnassa muunlajisiin eläimiin viittaamisen perimmäinen tarkoitus on sen korostaminen, että Maata ei kuvata tietoisena olentona: ”[toisin kuin tiettyjen eläinryhmien kohdalla] kielioppi aiheuttaa sen, että meidän on vaikea hyväksyä Maan olevan elävä entiteetti, joka paitsi hengittää, myös tuntee ja jopa ajattelee.”⁵⁰ Tuotantoon kasvatettavat ja lemmikkeinä pidettävät eläimet rinnastetaan keskenään samankaltaisina, ihmisen kanssa *helse*-kategoriaan pääsevinä olentoina. Tämä antaa harhaanjohtavasti sellaisen kuvan, että kyseisillä eläinryhmillä olisi samankaltainen suhde ihmiseen, kun todellisuudessa vain lemmikkeinä pidettävät eläimet nauttivat erityisestä, jopa perheenjäsenen kaltaisesta asemasta.

Itse termit *farm animal* ja *pet* ovat myös ongelmallisia: ne kuvaavat muunlajisia eläimiä sellaisten kategorioiden kautta, jotka perustuvat ihmisen heille määrittelemiin käyttötarkoituksiin. Näin sivuutetaan paitsi muunlajisten eläinten ihmisistä riippumaton merkitys, myös ihmisen aktiivinen osallisuus heidän asemansa luomisessa⁵¹. Lisäksi lemmikkeinä pidettävät eläimet kuvataan eksplisiittisen kielteisesti ja erityisen voimakkaasti sanavalinnoin. Omistuspronominin *our* käyttö tuotanto- ja lemmikkieläinten etumääräenää taas kantaa ristiriitaista merkitystä: toisaalta sen voi nähdä inklusiivisena pronominin käyttönä, jolla tuodaan esiin ’meidän kaikkien ihmisten’ vastuuta tuotantoon kasvatettavien ja lemmikkeinä pidettävien eläinten aiheuttamista haitoista. Samaan aikaan omistuspronomini kuitenkin alleviivaa muunlajisten eläinten alisteista suhdetta ihmiseen ja rakentaa sen mukaista eläin-kuvaa.

Toinen eläinmaininta liittyy sanan ”tuottaa” (*produce*) harhaanjohtavuuteen. Artikkelissa viitataan Goldsmithin ajatukseen siitä, että mitään ei oikeastaan tuoteta, vaan olemassa olevia asioita vain muokataan joksikin muuksi, mikä yleensä aiheuttaa epätoivottuja sivuvaikutuksia⁵². Halliday käyttää tästä esimerkkinä nautaa:

2) ”[a]ivan kuten lehmä ei ’tuota’ lihaa: se muuntaa ruohon lihaksi, suoltaen samalla valtavat määrät metaania.”

Tätäkin mainintaa käytetään siis ennen kaikkea muunlajisten eläinten ulkopuolisen ilmiön havainnollistamiseen. Hyvästä tarkoituksesta huolimatta lehmäesimerkki kuvaa ihmisen syötäväksi tarkoitettun lihan (*meat*) annettuna ja kyseenalaistamattomana. Ruohon ja ihmisen syötäväksi tarkoitettun lihan välistä puuttuu se muun muassa lihaksista koostuva pehmytkudos (*flesh*), joka muuttuu sitaatissa mainituksi ”lihaksi” siinä vaiheessa, kun nauta tapetaan, suolistetaan ja pilkotaan paloiksi. Konemetafora ”A muuntaa X:n Y:ksi” vahvistaa entisestään vaikutelmaa lehmästä tarkoitukseensa kehitettynä, tehtävänsä suorittavana automaattina. Myös lehmään viittaaminen *it*-pronominilla kiinnittää huomiota: Ottaen huomioon, kuinka ongelmallisena Halliday pitää esimerkiksi Maan kuvaamista ei-tietoisena ja soisi siihen viitattavan *she*-pronominilla, elävään, tie-

toiseen yksilöön viittaaminen *it*-pronominilla saa erityisen paljon painoarvoa⁵³.

Lehmän kuvaaminen aktiivisena toimijana lihantuotannossa on puolestaan merkittävää, koska tyypillisesti *ihmiset* kuvataan toiminnan suorittajina ja tapahtumien aiheuttajina. Ilmiö liittyy Hallidayn kehittämään transitiivisuussysteemiin, joka liittyy siihen, kuka tekee mitä ja kenelle, mitä ja millaisia entiteetit ovat sekä millaisissa olosuhteissa edellä mainitut tapahtuvat. Keskiössä ovat osallistujien suhteita kuvaavat tekemisen ja olemisen prosessit.⁵⁴ Hallidayn mukaan ”[l]uonnollisesti ihmiset ovat jatkumon aktiivisimmassa, agenttiivisessä päässä ja elottomat objektit toisessa ääripäässä.”⁵⁵ Sana *luonnollisesti* vielä korostaa Hallidayn sitoutumista kyseiseen väitteeseen sulkeamalla pois mahdolliset vaihtoehdot tavat nähdä toimijuutta erilaisilla entiteeteillä. Näin ollen lehmän kuvaaminen materiaalisen prosessin tekijänä (*Actor*) kaikissa kolmessa lehmävirkkeen lauseessa voidaan nähdä normista poikkeavana ja näin ollen erityisen merkityksen saavana tapana kuvata todellisuutta. Useimmiten muunlajisen eläimen kuvaaminen aktiivisena toimijana on pelkästään ilahduttavaa näin kriittisen eläinlingvistin näkökulmasta. Tilanne on kuitenkin toinen, kun lehmän kuvataan aktiivisesti paitsi aiheuttavan ilmastonmuutosta, ennen kaikkea muuttavan oman kehonsa tapettavaksi ja syötäväksi.

Kolmannen eläinmaininnan Halliday on ottanut sanomalehdestä ja käyttää sitä havainnollistaakseen sanaston muokkautuvuutta. Esimerkkinä hän käyttää sanaa *sustain* (ylläpitää), josta englanninkielinen sana *sustainable* (kestävä) on johdettu⁵⁶:

3) ”[h]yönteiset voivat tarjota ratkaisevan tekijän, kun Australiasta tehdään maailman johtajaa kestävässä kehityksessä.”

Kuten lehmän kohdalla, myös hyönteisten rooliin ihmisten ruokana suhtaudutaan kyseenalaistamatta, mutta tässä lauseessa pääverbi ”tarjota” (*supply*) on mahdollista analysoida sekä materiaalisena että relationaalisena prosessina: hyönteisten voidaan nähdä joko *antavan* itsensä ihmisten käyttöön tai *olevan* tai *sisältävän* sen, mitä ollaan käyttämässä⁵⁷. Kuitenkin, analysointitavasta riippumatta, hyönteiset päätyvät ilmastokriisin ratkaisijaksi kestäväksi ruokana.

Yllä kuvatun perusteella voidaankin todeta, että väitetyn lajismien kritiikin sijaan Hallidayn artikkeli päinvastoin konstruoi todellisuutta, jossa ihminen on lajeista tärkein ja muut lajit ovat enemmän tai vähemmän arvokkaita sen mukaan, mitä haittaa tai hyötyä niistä on ihmiselle. Samalla kun artikkelissa välineellistään muunlajisia eläimiä, siinä korostetaan ei-tuntoisten entiteettien tärkeyttä. Halliday muun muassa muistuttaa tuhoavien luonnonvoimien ja ilmakehää puhdistavien metsien toimijuudesta, puhuu elottomasta luonnosta aktiivisena tapahtumiin osallistujana sekä kritisoi elottoman ympäristön kuvaamista passiivisena.⁵⁸ Hallidayn mukaan yksi tärkeimmistä kasvuismia tukevista kieliopin piirteistä onkin elottoman ympäristön kuvaaminen passiivisena⁵⁹.

”Niin edistyksellinen ja urauurtava kuin Hallidayn artikkeli onkin ollut, muunlajisten eläinten itseisarvoa siinä ei edistetä.”

Niin edistyksellinen ja urauurtava kuin Hallidayn artikkeli onkin ollut, muunlajisten eläinten itseisarvoa siinä ei edistetä, vaan artikkelin kieli konstruoi heidät yksilötasolla moraalisesti merkityksettöminä. Ekspliisittiset viittaukset muunlajisiin eläimiin kuvaavat heidät hyödykkeinä, omaisuutena tai haitallisina. Samalla kun muunlajiset eläimet mainitaan kolmessa virkkeessä, lajien tuhoaminen ja sen seuraukset ihmisille sekä ei-tuntoiset entiteetit ja niiden tärkeys tuodaan esiin toistuvasti. Muunlajisten eläinten yksilötason hyvinvointiin ei oteta mitään kantaa. Epämääräinen ”muut lajit” nostetaan tärkeäksi teemaksi, ja niistä ollaan kiinnostuneita systeemi- ja lajitasolla, planeetan ja sitä kautta ihmisen hyvinvoinnin mahdollistajina. Domestikoidut, ihmisen yleisimmin hyväksikäyttämät eläimet eivät kuulu näihin ”muihin lajeihin” ja jäävät näin ollen keskustelun ulkopuolelle. Kuten Moore nostaa esiin, ympäristödiskursseissa ”valaiden ja tiikereiden nähdään olevan ’vaarassa’ [...] mutta naudat, kanat ja siat ovat ’turvassa’.”⁶⁰ Hallidayn artikkeli on hyvä esimerkki poispyyhkimisestä, mikä on ”jonkin elämänalueen kielellistä representoimista epärelevanttina, marginaalisena tai merkityksettömänä sen systemaattisen poissaolon, häivyttämisen tai vääristelyn kautta.”⁶¹

Artikkelissa kuvastuu ekolingvistiikalle tyypillinen suhde muunlajisiin eläimiin tänäkin päivänä: heidän arvonsa ja asemansa määräytyy ympäristölle ja sitä kautta ihmiselle koituvan hyödyn ja haitan perusteella. Hallidayn artikkeli on vaikuttanut ratkaisevasti ympäristökysymyksiin keskittyvän ekolingvistiikan syntyyn ja luonnollisesti vaikuttanut merkittävästi myös systeemifunktionaaliseen kielitieteeseen⁶². Artikkelin asetti ihmistä laajemmalle

katsovalle kielentutkimukselle suuntaviivat, jotka määrittävät sitä yhä⁶³.

Esimerkkejä kriittisestä eläinlingvistiikasta

Olen kerännyt alle esimerkkejä tutkimuksista, joissa muunlajisiin eläimiin liittyviä yhteiskunnallisia ilmiöitä tarkastellaan kriittisesti kielentutkimuksen avulla. Esimerkkien on tarkoitus kuvata paitsi erilaisia aiheita, aiheistoja ja kielenilmiöitä, ennen kaikkea kirjoittajien näkemyksiä kielen yhteyksistä muunlajisten eläinten asemaan ja kohteluun.

Yksi urauurtavimmista ja varmasti eniten viitatuista teoksista on Joan Dunayerin *Animal equality: Language and liberation*⁶⁴. Dunayerin mukaan muunlajisten eläinten väkivaltainen kohtelu ja hyväksikäyttö on mahdollista valheiden ansiosta:

”Harhaanjohtava kieli ylläpitää lajismia [...] Kuten seksismi ja rasismi, lajismi on itsekorostavan ennakkoluuloisuuden muoto. Ahdasmielisyys vaatii itsepetosta. Lajismi ei voi selviytyä ilman valheita. Tavanomainen englannin kielen käyttö tarjoaa näitä valheita yllin kyllin. Kielellisesti valheet ilmenevät monella tavalla, eufemismeista harhaanjohtaviin määritelmiin. Valehtelemme sanavainnoillamme. Valehtelemme syntaksillamme. Valehtelemme jopa välimerkkien käytöllämme.”⁶⁵

Kirja koostuu 12 eri aiheita käsittelevästä luvusta sekä ohjeista ja sanastosta, joiden avulla kielen lajistisia piirteitä voi vähentää⁶⁶. Kirjan luvut tarjoavat valtavan määrän autenttisia esimerkkejä muunlajisten eläinten

”Kaksoiskieli kuvaa muunlajiset eläimet osaansa tyytyväisinä kulutustuotteina ja piilottaa eläinteollisuuden väkivaltaisuuden.”

kohtelusta ja siihen liittyvästä lajistisesta kielenkäytöstä. Kirjan alkuosa käsittelee yleisesti kielen ja lajismien suhdetta sekä hyväksikäytön oikeuttavaa kielenkäyttöä ja keskittyy tarkemmin muun muassa muunlajisten eläinten kategorisointiin ja heihin liitettäviin piirteisiin. Kuusi luvusta käsittelee kielen käyttöä erilaisissa hyväksikäytön muodoissa ja havainnollistaa muun muassa, kuinka muunlajisia eläimiä välineellistetään, heidän tarpeitaan vähätellään, väkivaltaa normalisoidaan ja ihmisten toimijuutta peitellään. Viimeiset luvut käsittelevät pronominiin lajistista käyttöä, metaforien yhteyttä ihmisten ja muiden eläinten sortamiseen⁶⁷ sekä kielen ja muunlajisten eläinten oikeudellisen aseman yhteyksiä.

Cathy B. Glenn tarkastelee eläintuotantoa koskevaa harhaanjohtavaa kieltä ja keskittyy erityisesti eläinteollisuusdiskurssiin (*factory farm industry discourse*) ja sen hyödyntämiin strategioihin: kaksoiskieleen (*double speak*) ja mainosten ”puhuviin” muunlajisiin eläimiin⁶⁸. Hänen tutkimuksensa on kaksiosainen: Ensimmäisessä osassa hän hyödyntää Dunayerin aineistoa kuvatessaan, kuinka eläinteollisuuden käyttämä kaksoiskieli rakentaa diskurssia, jossa ’luonto’ nähdään kulutushyödykkeenä⁶⁹. Toisessa osassa hän analysoi yhdysvaltalaisia, monimediaista ja hyvin suosittua mainoskampanjaa *Happy cow* ja osoittaa, kuinka ’luonto’ – mukaan lukien muunlajiset eläimet – rakentuu siinä virtuaalisena todellisuutena⁷⁰. Hänen mukaansa näiden ilmiöiden taustalla on ’teknologinen metadiskurssi’, jossa teknologia nähdään ympäristön hyväksikäyttämisen välineenä ja luonnon kontrolloiminen yhteiskunnallisen edistyksen mahdollistajana⁷¹. Kaksoiskieli kuvaa muunlajiset eläimet osaansa tyytyväisinä kulutustuotteina ja piilottaa eläinteollisuuden väkivaltaisuuden⁷².

Mainosten ”terveet, fiksut ja hauskat eläimet [puolestaan] nauttivat helposta elämästä ja myöntävät ilomielin tarjoamaan panoksensa ’perheyriykselle’.”⁷³ Näin puhuvat lehmät luovat virtuaalisen, vaihtoehtoisen todellisuuden, jossa he kampanjoivat heihin kohdistuvan hyväksikäytön puolesta⁷⁴.

Alison Rotha Moore tarkastelee sekä lihansyöntiä ja eläinteollisuutta normalisoivaa kieltä että vastadiskursseja, joissa haastetaan valtavirran ideologioita⁷⁵. Hän käyttää fokustekstinään palkitun *Animals Australia* -kampanjan reseptiparodiaa, jossa kuvataan, ruokareseptiä mukailen, eläinteollisuudessa kasvatettavien sikojen kohtelua⁷⁶. Analysoidessaan fokustekstiä ja kolmea aiheeseen liittyvää vertailutekstiä Moore keskittyy erityisesti identiteettien rakentamiseen: miten reseptijäljitelmä potentiaalisesti hämmentää lukijan käsityksiä sekä omista identiteeteistään että sikojen identiteeteistä – tai identiteetittömyydestä⁷⁷. Moore käyttää analyysissaan systeemis-funktionaaliseen kielitieteeseen liittyvää koheesioanalyysia. Tutkimus osoittaa, että reseptijäljitelmissä ”siat palautetaan ruokadiskurssiin tuntoisina yksilöinä, mikä johtaa repeämään valtadiskurssissa ja haastaa lukijan identiteetin.”⁷⁸ Moore on tutkinut myös australialaista lehmänmaidotiskurssia ekolinguistiikan näkökulmasta ja systeemis-funktionaalisen lingvistiikan metodein⁷⁹.

Tiina Ollila keskittyy tuotantoon kasvatettujen eläinten kuolemaan ja sen häivyttämiseen suomalaisissa teurastamiseen liittyvissä teksteissä⁸⁰. Merkille pantavaa on, että Ollila on nähdäkseni ainoa kriittistä eläinlingvistiikkaa tekevä suomalainen tutkija, joka sanoo eksplisiittisesti lähestyvänsä aihetta kriittisen eläintutkimuksen näkökulmasta⁸¹. Kriittistä diskurssintutkimusta hyödyntä-

vässä artikkelissaan Ollila korostaa kielen merkitystä ajattelumme ja toimintamme muokkaajana: kieli vaikuttaa eläinkuvaamme, joka puolestaan vaikuttaa siihen, miten kohtelemme muunlaisia eläimiä⁸². Esimerkiksi lihan-syöntiä normalisoivat väittämät ovat performatiivisia: ne eivät vain kuvaa asiointilaa vaan ”luo[vat] hyväksyttävyyttä muiden eläinten syömiselle ja käyttämiselle.”⁸³ Teurastus-diskurssissa puolestaan tuotantoon kasvatettujen eläinten kuolemasta puhutaan usein ikään kuin nämä eläimet eivät varsinaisesti kuulisi ja ikään kuin ihmiset eivät tappaisi heitä väkivaltaisesti. Puhutaan lopettamisesta, poistamisesta tai hävittämisestä, ja ihmisen toimijuutta häivytetään monin tavoin: Ihmisten tekoja kuvataan passiivirakenteilla, ja kuolleiden eläinten passiivista liikkumista kuvataan aktiivirakentein.⁸⁴ Lisäksi käytetään teknistä kieltä ja ”tekijyyttä vieritetään pois ihmisiltä koneille ja teurastamon rakenteille.”⁸⁵ Ollila kannustaakin ”puhuma[an] ja kirjoittama[an] eläinten elämästä ja kuolemasta toisin [jolloin] voimme tuottaa uudenlaista eläinkuvaa ja -suhdetta, joka ei perustu lajisyrjintään.”⁸⁶ Ollila kirjoittaa kielen ja muunlajisten aseman suhteesta myös kirjassaan *Poliittiset eläimet*, joka sisältää myös ohjeita muunlajiset eläimet huomioivaan kommunikaatioon⁸⁷.

Pronominien käyttö koskettaa käytännössä lähes kaikkea verbaalista kielenkäyttöä, ja verraten monet muunlaisia eläimiä koskevat tutkimukset käsittelevätkin juuri pronomineja ainakin jossain määrin⁸⁸. Mediatutkija Debra Merskin käsittelee artikkelissaan sitä, miksi muunlajisista eläimistä puhuttaessa on tärkeää, että pronominin *it* sijaan käytetään pronomineja *she*, *he* ja *they*⁸⁹. Merskinin artikkelissa kieli nähdään vallankäyttönä ja näin ollen muunlajisten eläinten kannalta merkityksellisenä.⁹⁰ Vallankäyttö näkyy muun muassa siinä, ”miten asioita nimitään (ja ei nimitä) ja kuinka inklusiivisia tai eksklusiivisia sanat ovat.”⁹¹ Kieli pitää yllä vallitsevaa tilaa muunlajisia eläimiä kuvaavien sanojen kautta⁹². Merskin toteaa myös, että usein kun kielen ja vallan yhteyksiä pohditaan, muunlajisia eläimiä ei oteta huomioon⁹³. Merskin esittelee myös yhdessä Carrie Freemanin luomaansa nettisivustoa⁹⁴, joka tarjoaa ohjeistuksen erityisesti media-ammattilaisille muunlajisten ”eläinten kunnioittavaan ja vastuulliseen esittämiseen kuvissa ja sanallisesti”⁹⁵.

Myös Michael H. Brown tarkastelee pronomineja: relatiivipronominiparia *whol/which*, yksiköllistä *they*-pronominia sekä *shel/hel/they*-pronominien käyttöä *it*-pronominin sijaan⁹⁶. Ensin mainitun käyttöä hän tarkastelee englanninkielisissä oppijan sanakirjoissa ja lukukirjoissa ja peräänkuuluttaa ekologisesti tietoisempia oppimateriaaleja ja pedagogiikkaa⁹⁷. Persoonapronomineja käsittelevissä artikkeleissaan Brown analysoi yhdysvaltalaisen eläinsuojelujärjestön julkaisemia tekstejä⁹⁸. Merskinin tapaan Brown näkee leksikaalis-kieliopillisten valintojen muovaavan eläinkuvaamme ja pronominien käytön vaikuttavan merkittävästi siihen, miten ihmiset ja muunlajiset eläimet rakentuvat kielellisesti täysin erillisiksi ja erilaisiksi⁹⁹. Hänen mukaansa käytettäessä pronomineja kuten *which* tai *it* muunlajisiin eläimiin viitatessa heidät etäännytetään ja siirretään esineiden kategoriaan¹⁰⁰. Brown

haastaa ihmisen erityislaatuisuuteen perustuvan maailmankuvan ja näkee ihmisen ja muunlajiset eläimet osana samaa jatkumoa. Hän myös pitää ihmisen eläimyyden tunnustamista askeleena kohti laajempaa ymmärrystä ihmisen paikasta ekosysteemissä.¹⁰¹ Brown toteaa löydönsensä ”osoittavan, kuinka pronominalinnat [...] voivat vastustaa ja hylätä tuhoisan, ihmisen ja eläimen dualistiseen eroon perustuvan ajattelun”¹⁰² sekä edistää ykseyttä ja tasapainoa muun luonnollisen maailman kanssa.¹⁰³

Daniel Lees Fryer tarkastelee aihetunnisteen #AllCatsAreBeautiful käyttöä Twitterissä¹⁰⁴. Fryer yhdistää sosiaalisemioottisen tutkimuksen kriittiseen eläintutkimukseen – erityisesti ihmisten ja muiden eläinten sorron ja syrjinnän limittyneisyyden tarkasteluun¹⁰⁵. Analyysissa tarkastellaan sekä verbaalista että visuaalista merkityksenantoa, ja siinä hyödynnetään ajatusta kahden ilmiön, ideationaalisen merkityksen sekä arvottamisen (*appraisal*) yhteen kietoutumisesta¹⁰⁶. Ideationaalinen merkitys liittyy siihen, miten kieli tulkitsee kokemuksiamme, ja arvottaminen puolestaan liittyy siihen, millaisia tunteita ja asenteita meillä on erilaisia entiteettejä ja ilmiöitä kohtaan¹⁰⁷. Fryerin tutkimus havainnollistaa, miten aihetunniste #AllCatsAreBeautiful liittyy paitsi kissojen arvostamiseen, ennen kaikkea erilaisten toisiinsa kytkeytyvien sorron ja syrjinnän muotojen, kuten poliisiväkivallan, muunlajisten eläinten kaupallistamisen ja hyväksikäytön sekä seksimin ja kehon häpäisyn (*body shaming*) vastustamiseen¹⁰⁸. Fryer on analysoinut arvottamista myös *Vegan Society* -järjestön kampanjassa ja tutkinut siinä esiintyvää empatian ja myötätunnon intersemioottista ilmaisemista¹⁰⁹. Lisäksi Fryer hyödyntää intersemioottista analyysia kahdessa mainoselokuviin liittyvässä artikkelissa: hän tarkastelee kananmunamainoksen ja siihen liittyvien somekommenttien teemoja sekä kommenttoijien asemoitumista¹¹⁰ ja hampurilaismainoksessa yhteen kietoutuvia seksimiä ja lajismia¹¹¹.

Myös Alena Zhdanavan, Surinderpal Kaurin ja Kumaran Rajandranin tutkimus on monimodaalinen; he analysoivat *Go Vegan World* -kampanjan 27 julistetta ja tarkastelevat sekä niissä esiintyvää verbaalista kieltä että kuvia¹¹². He selvittävät, millaisia ’tarinoita’ julisteet välittävät ja ovatko julisteet yhteensopivia veganismin arvojen kanssa ja hyödyllisiä muunlajisten eläinten kannalta¹¹³. Kirjoittajat nimeävät oman ekosofiansa ”vekosofiaksi”, joka heidän mukaansa muodostuu ”syväekologian ja veganismin arvoista [kuten] elämä, kunnioitus, moraalit, yhdenvertaisuus, myötätunto, vapaus ja kestävyys.”¹¹⁴ Julisteista välittyy kolme päätarinaa: ’merkityksellisuuden’ tarina, jossa ”muunlajiset eläimet ovat yksilöitä omine tunteineen ja elämineen; ’arvio’, että muunlajiset eläimet merkitsevät yhtä paljon kuin ihmiset; [sekä] ’ideologia’, joka edistää biosentrisyyttä.”¹¹⁵ Tarinat eroavat voimakkaasti ihmisten yleisesti kohtaamasta muunlajisia eläimiä koskevasta diskurssista ja voivat näin ollen johtaa muutokseen ihmisten ja muiden eläinten välisissä suhteissa¹¹⁶.

Kaikki yllä esittelemäni tutkimukset tarkastelevat muunlajisten eläinten ja heihin liittyvien ilmiöiden kuvaamista kielellisesti – tai laajemmin semioottisesti. Lopuksi esittelen Leonie Cornipsin artikkelin, joka edustaa

kielitieteessä toistaiseksi vähemmän käsiteltyä ilmiötä: itse muunlajisten eläinten vuorovaikutusta¹¹⁷. Cornips liittää tutkimuksensa osaksi Alexanderin ja Stibben kuvaamaa ekolingvistiikkaa, mutta diskurssin tarkastelemisen sijaan hän keskittyy *kieleilyn* (*linguaging*) havainnoimiseen yksittäisissä lajienvälisissä vuorovaikutustilanteissa¹¹⁸. Kieleilyllä Cornips viittaa ilmiöön, jonka keskiössä ovat vuorovaikutuksessa olevat toimijat ja toiminta ja jossa verbaalisen kielen lisäksi tai sijaan merkitystä on kehollisella ilmaisulla¹¹⁹. Mahdollisia ilmaisukeinoja ovat tällöin esimerkiksi ”äänet, katse, liikkeet, kasvoniilmeet (liikeviestintä), tila (proksemiikka) sekä aisteihin liittyvät toiminnot, joissa merkitys rakentuu maistamisen, koskemisen, näkemisen ja haistamisen kautta.”¹²⁰

Cornips kyseenalaistaa (sosio)lingvistiikalle tyypillisen ajatuksen ihmisestä ainoana kielellisenä olentona, joka on johtanut siihen, että muut eläimet ja heidän kommunikointitapansa ovat näyttäneet vääjäämättömän puutteellisina.¹²¹ Hän peräänkuuluttaakin ”inklusiivisempaa sosiolingvistiikkaa, joka ei käytä ’kieltä’ ihmisten ja muunlajisten eläinten erottamisen kriteerinä [ja jossa] muunlajiset eläimet otetaan vakavasti subjekteina”¹²². Hänen etnografisen tutkimuksensa osoittaa, kuinka tarkkaillut lehmät osallistuvat tarkoitukselliseen merkityksenantoon erilaisten, vuorovaikutuksen myötä muo-

kattavien ääntelyiden, katseiden, ilmeiden, asentojen sekä tilankäyttöön ja aisteihin liittyvien toimintojen kautta¹²³. Cornipsin mukaan tämäntyyppisen tutkimuksen avulla voidaan paitsi oppia muunlajisten eläinten kieleilytavoista, myös rakentaa kunnioittavampia ja kestävämpiä lajienvälisiä (ja lajiensisäisiä) suhteita¹²⁴.

Olen tässä osiossa pyrkinyt esittelemään tutkimuksia, joita itse kutsuisin kriittiseksi eläinlingvistiikaksi¹²⁵. Tässä artikkelissa mainittujen tutkimusten perusteella on selvää, että suuri osa tähän mennessä tehdystä kriittisestä eläinlingvistiikasta lähestyy eläinkäytöstä ekolingvistiikan ja/tai systeemifunktionaalisen teorian näkökulmasta. Myös tietyt aiheet ja kielenilmiöt – kuten eläinteollisuus, haitallinen kielenkäyttö ja pronominalinnat – nousevat esiin verraten usein. Yleistymässä ovat verbaalisen kielen lisäksi muita merkkijärjestelmiä tarkasteleva monimodaalinen tutkimus sekä muiden eläinten vuorovaikutuksen tutkimus. Myös vastadiskursseihin keskittyvää sekä intersektionaalista tutkimusta on tehty. Kriittinen eläinlingvistiikka ei kuitenkaan rajoitu mihinkään tiettyihin muunlajisia eläimiä koskeviin teemoihin, menetelmiin tai kielentutkimuksen alueisiin vaan toivottaa tervetulleeksi kaiken kielentutkimuksen, joka pyrkii osaltaan edesauttamaan *kaikkien* mielellisten ja tuntevien oikeudenmukaista kohtelua.

Viitteet

- Haluan kiittää Salla Tuomivaaraa siitä, että hän ehdotti ja veti projektia, jonka lopputuloksena syntyi kriittisen eläintutkimuksen teemanumero, jonka osa tämä artikkeli on. Käsikirjoituksestani saamistani arvokkaista kommentteista haluan kiittää Helinä Äärtä ja Tiina Ollilaa sekä Kriittisen eläintutkimuksen paperipäivään osallistuneita Jenna Aarniota, Suvu Mutasta, Philip Linea ja Arttila Krizsánia. Useista kommentoinneista sekä mitaamattoman arvokkaasta tuesta haluan kiittää väitöskirjaohjaajaani Matti Peikola. Lopuksi vielä kiitokset kahdelle anonyymille vertaisarvioijalle monipuolisesta, rakentavasta ja tekstiä eteenpäin vieneestä palautteesta.
- Lisää kriittisestä eläintutkimuksesta, ks. esim. Sorenson 2014; Carreras ym. 2024. Suomenkielinen, kattavan kompakti katsaus kriittiseen eläintutkimukseen: Ääri 2023, 26–36.
- Ks. esim. Aavik, Irni & Joki 2024.
- Ks. esim. Tuomivaara 2019.
- McCance 2013, 4–5.
- Ks. esim. Telkänranta 2015; Kaufman 2021; Bekoff 2024.
- Suomen eläinoikeusjuristit ry.
- Tieteen termipankki 2025, *lingvistiikka*.
- Jääskeläinen 2021, 133–134.
- Ks. esim. Peltola, Jääskeläinen & Harjunpää (2021).
- Myös Forte (2023) ehdottaa kielentutkimuksen voimakkaampaa sitoutumista kriittiseen eläintutkimukseen, mutta hän ei kuitenkaan lähde irrottautumaan ekolingvistiikan kehuksesta tai ehdottamaan selkeästi muunlajisiin eläimiin keskittyvää lingvistiikan alaa. Merkitsevä on, että Steffensen listaa Forten tutkimuksen dekoloniaalisen ja tieteidenvälisen ekolingvistiikan alle eikä siis näe tarvetta antaa erillistä otsikkoa muunlajisia eläimiä koskevalle ekolingvistiikalle (2025, 32). Sama luokittelu koskee lajienvälisiä kommunikaatiota käsittelevää tutkimusta (Steffensen 2025, 35).
- Lisää rasiolingvistiikasta esim. Alim, Rickford & Ball 2016 ja feministisestä kielentutkimuksesta esim. Angouri & Baxter 2021.
- Esim. Steffensen jakaa ’ekolingvistiikan’ neljään tutkimusalaan ja ympäristöky-symyksiin keskittyvän ekolingvistiikan 11 painotukseen (2025, 2–3, 5). Zhou puolestaan jakaa alan kahteen ”vanhaan” eli haugenilaiseen ja hallidaylaiseen ekolingvistiikkaan sekä seitsemään ”uuteen” suuntaukseen (2022, 476).
- Steffensen 2024, 524.
- Sama, 10–11.
- Steffensen 2025, 10. Katsaus diskurs-sipainotteisesta ekolingvistiikasta, ks. Steffensen (2025, 5–13), ja katsaus koko ekolingvistiikasta, ks. Steffensen (2025). Katsaukseen ei ymmärrettävästi sisälly suomenkielistä tutkimusta, josta mainit-takoon Herlin (2021).
- Cook (2015, 602), johon Steffensen (2025, 10) viittaa.
- Cook & Sealey (2018, 311); Steffensen 2025, 10. Kaikki käyttämäni suorat lainaukset ovat alun perin englanninkielisiä, ja olen pyrkinyt kääntämään ne melko sanatarkasti.
- Cook & Sealey 2018, 311, 321.
- Diskurssipainotteisen ekolingvistiikan alalla Arran Stibben vaikutus on ollut keskeinen (Steffensen 2025, 6, 10).

- Alexander ja Stibbe (2014) nimittävät nykyään pitkälti Stibbeen yhdistyvää alaa 'ekologiseksi diskurssin analyysiksi'.
- 21 Stibbe 2012.
- 22 Ks. esim. Ademola 2024; Bellewes 2023; Prevot & Berrocal 2025.
- 23 Moore 2014, 65.
- 24 Zhdanava, Kaur & Rajandran 2021, 27.
- 25 Hristov 2024, 4129; ks. myös uutiset aiheesta, Prisco (2025); Sandell (2023).
- 26 Nordfors 2023; Luonnonvarakeskus 2025.
- 27 The International Ecolinguistics Association.
- 28 Halliday [1990] 2006. Michael Halliday (1925–2018) oli systeemis-funktionaalisen kielitieteen (SFL) merkittävin kehittäjä. Lisää teoriasta, ks. esim. Halliday & Matthiessen 2014.
- 29 Ks. esim. Fill 1997, 451.
- 30 Steffensen 2025, 2.
- 31 Zhou 2022, 461.
- 32 Haugen [1971] 1972. On kuitenkin syytä huomata, että jako 'hallidaylaiseen' ja 'haugenilaiseen' ekolinguistiikkaan on myös kyseenalaistettu. Esim. Steffensenin (2025) tuore katsaus 'ekolinguivistisistä' tutkimuksesta osoittaa, ettei ole enää tarkoituksenmukaista ajatella ekolinguistiikkaa yhtenä tutkimusalana, joka jakautuisi 'haugenilaiseen' ja 'hallidaylaiseen' haaraan, sillä niiden välillä ei ole mitään varsinaista yhteyttä. Tässä artikkelissa jaon tarkoitus onkin vain korostaa hallidaylaista ekolinguistiikkaa omana kokonaisuutenaan.
- 33 Esim. Steffensenin neljästä 'ekolinguistiikan' tutkimusalasta kaksi on varsinaista ympäristökysymyksiin keskittyvää ekolinguistiikkaa, ja vain toisen näistä, *kielen luonnollisen ekologian* tutkimuksen, hän liittää Hallidayn huoleen kielen ja ympäristön suhteen kielteisistä vaikutuksista (2025, 2–3). Steffensen näyttää siis toisaalta jakavan ympäristökysymyksiin keskittyvän ekolinguistiikan hallidaylaiseen ja ei-hallidaylaiseen haaraan mutta toisaalta itsekin toteaa, että "1990-luvun alusta lähtien ekolinguistiikkaa on ohjannut huoli elämästä maapallolla, ja sellaisena se pitää sisällään lingvistisen tutkimuksen, joka käsittelee tämänhetkistä ekologista kriisiä" (2025, 1). Zhou puolestaan näkee, että hallidaylaiseen ekolinguistiikkaan sisältyy kielijärjestelmän ekokritiikki ja ekologinen diskurssin analyysi (2021, 477).
- 34 Myös Law & Matthiessen (2023, 338) toteavat ekolinguistiikan hyödyntäneen keskeisesti Hallidayn artikkelia.
- 35 Halliday [1990] 2006, 197–198.
- 36 Sama, 198.
- 37 Sama, 194–195, 198. On syytä huomata, että Hallidayn esimerkit koskevat englantia.
- 38 Sama, 179, 185.
- 39 Fill [1998] 2006, 43; Penz & Fill 2022, 234; Zhou 2022, 464, 477, 483; Zhdanava, Kaur & Rajandran 2021, 29. Kirjoittajat viittaavat selvästi Hallidayn vuonna 1990 julkaistuun artikkeliin, vaikka heidän viitetiedoissaan on Hallidayn vuonna 1992 julkaistu "How do you mean?", joka ei käsittele ollenkaan samoja aiheita.
- 40 Animal Ethics 2025, Speciesism.
- 41 Sama, 192, 195, 198–199.
- 42 Sama, 199; oma korostukseni.
- 43 Sama, 198–199.
- 44 Halliday 1990, 195, 198. Halliday käyttää ilmaisia *rest of creation* ja *Lord of creation*.
- 45 Halliday 1990, 193.
- 46 Sama, 199.
- 47 Sama, 191–192, 194, 197.
- 48 Sama, 192.
- 49 Halliday 1990, 195, 197.
- 50 Sama, 195.
- 51 Termin *farm animal* tilalle ehdotettuja termejä ovat esim. *farmed animal* / *animal raised for food* (Merskin & Freeman 2020). Ne tuovatkin hyvin esiin ihmisen osallisuuden muunlajisen eläimen aseman luomisessa. Sanalle *pet* on ehdotettu vaihtoehtoksi mm. termejä *nonhuman companion* / *nonhuman family member* (Dunayer 2001; Merskin & Freeman 2020), ja ne ovatkin mielestäni parempia kuin esineellistävä *pet*. Ne eivät kuitenkaan tuo esiin ihmisen osallisuutta, minkä takia joissain tilanteissa esim. termi *animals kept as pets* on osuvampi.
- 52 Sama, 197. Tekstissä mainitaan vain Goldsmith, ilman viitettä.
- 53 Halliday 1990, 195.
- 54 Halliday & Matthiessen 2014, 211–358.
- 55 Halliday 1990, 194.
- 56 Sama, 195–196.
- 57 Verbin *supply* merkityksistä ja analysointitavoista, ks. Halliday & Matthiessen 2014, 255, 296.
- 58 Halliday 1990, 194, 198.
- 59 Sama, 198.
- 60 Moore 2014, 65.
- 61 Stibbe 2015, 146.
- 62 Muunlajisten eläinten ja kriittisen eläintutkimuksen vähydestä systeemis-funktionaalissa kielitieteessä kirjoitetaan ensi vuonna ilmestyvässä Daniel Lees Fryerin artikkelissa "Systemic Functional Semiotics and Critical Animal Studies: Intersections and Applications".
- 63 Tähän mennessä mainittujen, Hallidayn artikkelista joitakin yksittäisiä kohtia siteeraavien lähteiden lisäksi mainittakoon Law & Matthiessen (2023), jotka pohtivat perusteellisemmin artikkelin suhdetta tämän päivän ympäristökriisiin. Law & Matthiessen eivät kuitenkaan kommentoi millään tapaa artikkelin suhdetta muunlajisiin eläimiin, vaikka he ovat ilmeisen huolissaan näiden väkivaltaisesta kohtelusta (2023, 344–347).
- 64 Dunayer 2001.
- 65 Sama, 1.
- 66 Stibbe (2015, 4–5, 47–48) kirjoittaa Dunayerin preskriptiivisten kielenkäyttöohjeiden saamasta kritiikistä, johon hän myös itse yhtyy. Myös Cook (2015) tarkastelee (ei siis ehdota) vaihtoehtoisia kielenkäyttötapoja mm. eläinoikeusdiskurssia käsittelevässä artikkelissaan.
- 67 Myös Goatly (2006) tarkastelee metaforia ja niiden suhdetta sekä muunlajisia eläimiä että ihmisiä koskeviin asenteisiin ja käyttöeseen. Hän keskittyy metaforiin, joissa ihminen kuvataan jonakin muuna eläimenä.
- 68 Glenn 2004.
- 69 Sama, 65, 68.
- 70 Sama, 65, 67, 68.
- 71 Sama, 66, 68.
- 72 Sama, 68–70.
- 73 Sama, 72.
- 74 Sama, 72.
- 75 Moore 2014, 61.
- 76 Sama, 63.
- 77 Sama, 61, 78–79.
- 78 Sama, 72.
- 79 Moore 2024.
- 80 Ollila 2020.
- 81 Sama, 214.
- 82 Sama, 214–215.
- 83 Sama, 221.
- 84 Sama, 220, 223.
- 85 Sama, 217.
- 86 Sama, 229.
- 87 Ollila 2023, 41–53, 236–250. Ks. myös Vihelmaan katsaus (2021) muunlajisiin eläimiin viittaavista sanoista.
- 88 Tässä yhteydessä on hyvä huomioida, että oma katsaukseni sisältää englannin kieltä koskevaa pronominitutkimusta. Vaikka eri kielten pronomiiniin käytöllä on paljon yhtäläisyyksiä, on niiden välillä myös eroja. Esimerkiksi suomen puhutuissa muodoissa on tavallista, että ihmiseen viitataan pronomiinilla *se*, kun englannin *it*-pronomiinin käyttö on selvästi rajatumpaa. Suomen kielen pronomineihin ja niiden valintaan liittyvää tutkimusta, ks. esim. Laitinen (2009) ja Priiki (2025).
- 89 Merskin 2022.
- 90 Sama, 391.
- 91 Sama, 396.
- 92 Sama, 398.
- 93 Sama, 395.
- 94 Merskin & Freeman 2020.
- 95 Merskin 2022, 392.
- 96 Brown 2017; 2022; 2018.
- 97 Brown 2017, 1.
- 98 Brown 2018; 2022.
- 99 Brown 2017, 2; 2018, 14.
- 100 Brown 2017, 2; 2018, 15. Englannin kielessä käytetään useimmiten relatiivi-pronominia *which* muunlajisiin eläimiin viitatessa, samoin kuin elottomiin entiteetteihin viitatessa. Ihmisiin viitataan pronomiinilla *who*. Suomessa vastaavaa eroa ei ole mahdollista tehdä ("tuolla on se susi/mies, joka liikuseelee täällä öisin").
- 101 Brown 2022, 11.
- 102 Brown 2018, 15.
- 103 Sama, 15.
- 104 Fryer 2021.
- 105 Sama, 3.
- 106 Sama, 4–5.
- 107 Fryer 2021, 5.
- 108 Sama, 3, 29.

- 109 Fryer 2024.
 110 Fryer 2020.
 111 Fryer [tulossa].
 112 Zhdanova, Kaur & Rajandran 2021.
 113 Sama, 26.
 114 Sama, 34.
 115 Sama, 26–27.
 116 Sama, 43.
 117 Cornips 2024. Lisää lajienväliseen vuorovaikutukseen liittyvää tutkimusta, ks. esim. Fryerin [tulossa] esittely systeemis-funktionaalista semiotiikkaa hyödyntävästä tutkimuksesta; Steffensenin (2025, 11, 35) esittely ekolinguivistesta tutkimuksesta; Peltolan ja Simosen (2024) toimittama erikoisnumero lajienvälisestä pragmatiikasta; ks. myös Peltolan katsaus (2021, 402–413) kielen määrittelystä monilajisesta näkökulmasta. Heinon *Virittäjä*-lehteä koskevan katsauksen perusteella muunlajisten eläinten viestimistä koskevaa tutkimusta alkaa ilmestyä 1990-luvulla, yleistyen seuraavalla vuosikymmenellä (2021, 399–400, ks. myös Heinon mainitsemat tutkimukset). Suomalaista, monilajiseen vuorovaikutukseen liittyvää tutkimusta tältä vuosikymmeneltä, ks. esim. Harjunpää (2021); Simonen (2021); Jääskeläinen (2021).
- 118 Cornips 2024, 30–31, 37–38.
 119 Sama, 35–37.
- 120 Sama, 37.
 121 Sama, 31–32.
 122 Sama, 29, 35.
 123 Sama, 37–47.
 124 Cornips 2024, 30.
 125 Lisää kriittistä eläintutkimusta, ks. esim. Forte 2015; Simotwo 2019; Virdis 2021. Moore & Fryer julkaisevat ensi vuonna kokoelmateoksen, jonka luvuissa yhdistyvät systeemis-funktionaalinen teoria sekä (kriittinen) eläintutkimus, ja samaisessa kokoelmassa Fryer esittelee systeemis-funktionaaliseen teoriaan pohjautuvaa, pääosin kriittistä eläintutkimusta. Ks. myös Cookin & Sealeyn katsaus (2018, 320).

Kirjallisuus

- Aavik, Kadri, Irni, Kuura & Joki, Milla-Maria (toim.), *Feminist Animal and Multispecies Studies. Critical Perspectives on Food and Eating. Critical Animal Studies*, Vol. 6. Brill, Leiden 2024.
- Ademola, Damilola Isaac, Framing a more-than-human world: An ecolinguistic and ecocritical discourse analysis of framing in selected US oceanic discourse websites. *Language and Ecology*. 2024.
- Alexander, Richard & Stibbe, Arran, From the analysis of ecological discourse to the ecological analysis of discourse. *Language Sciences*, Vol. 41, Osa A, 2014, 104–110.
- Alim, H. Samy, Rickford, John R. & Ball, Arnetta F. (toim.), *Raciolinguistics. How Language Shapes Our Ideas About Race*. Oxford University Press, New York 2016.
- Angouri, Jo & Baxter, Judith (toim.), *The Routledge Handbook of Language, Gender, and Sexuality*. Routledge, Abingdon 2021.
- Animal Ethics, Speciesism. *Animal Ethics*. 2025. Verkossa: animal-ethics.org/speciesism/.
- Bekoff, Marc, *The Emotional Lives of Animals: A Leading Scientist Explores Animal Joy, Sorrow, and Empathy – and Why They Matter* (tarkistettu painos). New World Library, Novato (CA) 2024.
- Bellewes, Emile, Commodification as sustainability. An ecolinguistic study of Swedish wildlife management discourse. *Language and Ecology*. 2023.
- Brown, Michael H., Nonhuman Animals and the Relative Pronoun ‘who’ in English Learner’s Dictionaries and Graded Readers. *Language & Ecology*. 2017.
- Brown, Michael H., Rejecting Human-Animal Dualism via Pronoun Choice: Evidence from an Animal Welfare Discourse Corpus. Konferenssiesitelmä, 2018. Verkossa: researchgate.net/publication/328093182
- Brown, Michael H., English pronouns and human exceptionalism: A corpus-based study of singular ‘they’ usage for nonhuman animals. *Language & Ecology*. 2022.
- Carreras, María R., Leth-Espensen, Marie, Lindström, Lena, Linné, Tobias, Song Lopez, Gina & Yndal-Olsen, Naja (toim.), *Reimagining Species Relations. A Decade of Studying and Teaching Critical Animal Studies at Lund University. The Lund Critical Animal Studies Collection, No. 1*. Lund University, Lund 2024.
- Cook, Guy, ‘A Pig is a Person’ or ‘You Can Love a Fox and Hunt it’. Innovation and Tradition in the Discursive Representation of Animals. *Discourse & Society*. Vol. 26, No. 5, 2015, 587–607.
- Cook, Guy & Sealey, Alison, The discursive representation of animals. Teoksessa *The Routledge handbook of ecolinguistics*. Toim. Alwin F. Fill & Hermine Penz. Routledge, New York 2018, 311–324.
- Cornips, Leonie, How (dairy) cows and humans intertwine languaging practices: recurrent vocalizations are not the same. Teoksessa *Languaging and bioecologies in human-environment relationships*. Toim. Sune Vork Steffensen, Martin Döring & Stephen Cowley. Bloomsbury Academic, London 2024, 29–53.
- Dunayer, Joan, *Animal Equality. Language and Liberation*. Ryce Publishing, Derwood 2001.
- Fill, Alwin, Ecolinguistics as a European idea. *The European Legacy*. Vol. 2, No. 3, 1997, 450–455.
- Fill, Alwin, Ecolinguistics. State of the Art 1998. Teoksessa Alwin Fill & Peter Mühlhäusler, *Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment*. Bloomsbury Publishing, London [1998] 2006, 43–53.
- Forte, Diego L., Nonhuman Animal Legislation and Speciesist Discourse. Argentina’s Pet Responsibility Act. Anti-cruelty Law or Death Row Pardon? *Language and Ecology*. 2015.
- Forte, Diego, Latin American ecolinguistics: deconstructing discourse studies, coloniality and industrial environmentalism. *Journal of World Languages*. Vol. 10, No. 2, 2023, 1–20.
- Fryer, Daniel Lees, Grieg in the hen house. 12 seconds at the contested intersections of human and nonhuman animal interests. Teoksessa *Meatsplaining*. Toim. Jason Hannan. Sydney University Press, Sydney 2020, 59–77.
- Fryer, Daniel Lees, #AllCatsAreBeautiful. Ambient Affiliation and the Visual-Verbal representation and Appreciation of Cats in Online Subversive Discourses. *Discourse and Society*. Vol. 33, No. 1, 2021, 3–33.
- Fryer, Daniel Lees, Feeling, Thinking, Acting. An Intersemiotic Study of Empathy and Compassion in Vegan Discourse. *Language, Context and Text*. Vol. 6, No. 1, 2024, 122–145.
- Fryer, Daniel Lees, Systemic Functional Semiotics and Critical Animal Studies. Intersections and Applications. Teoksessa *Social Semiotics and the Animal Other. Systemic Functional Perspectives on the Animal Turn*. Toim. Alison Rotha Moore & Daniel Lees Fryer. Routledge, New York [tulossa].
- Glenn, Cathy B., Constructing Consumables and Consent. A Critical Analysis of Factory Farm Industry Discourse. *Journal of Communication Inquiry*. Vol. 28, No. 1, 2004, 63–81.
- Goatly, Andrew, Humans, Animals, and Metaphors. *Society and Animals*. Vol. 14, No. 1, 2006, 15–37.
- Halliday, M. A. K., New Ways of Meaning. The Challenge to Applied Linguistics. Teoksessa *Ecolinguistics Reader. Language, Ecology and Environment*. Toim. Alwin Fill & Peter Mühlhäusler. Bloomsbury Publishing, London [1990] 2006, 175–202.
- Halliday, M. A. K. & Matthiessen, Christian M. I. M. *Halliday’s Introduction to Functional Grammar*. Routledge, London 2014.
- Harjunpää, Katariina, Eläin kielellisen vuorovaikutuksen osallistujana. Miten lemmikin toimintaan vastataan puheella? Teoksessa *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Toim. Rea Peltola, Anna Jääskeläinen

- & Katariina Harjunpää. SKS, Helsinki 2021, 41–95.
- Haugen, Einar, The ecology of language. Teoksessa *The ecology of language. Essays by Einar Haugen*. Toim. Anwar S. Dil. Stanford University Press, Stanford [1971] 1972, 325–339.
- Heino, Anna, Toislaiset eläimet *Virittäjä*-lehdessä. Teoksessa *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Toim. Rea Peltola, Anna Jääskeläinen & Katariina Harjunpää, SKS, Helsinki 2021, 395–400.
- Herlin, Ilona, Eläin eduskunnassa. Teoksessa *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Toim. Rea Peltola, Anna Jääskeläinen & Katariina Harjunpää. SKS, Helsinki 2021, 185–265.
- Hristov, Alexander Nikolov, Advances in nutrition and feed additives to mitigate enteric methane emissions. *Journal of Dairy Science*, Vol. 107, No. 7, 2024, 4129–4146.
- International Ecolinguistics Association, The International Ecolinguistics Association. *The International Ecolinguistics Association*. Verkossa: ecolinguistics-association.org.
- Jääskeläinen, Anni, Eläinten omat sanat. Eläimille suunnatut interjektioit ihmisen ja eläimen vuorovaikutuksen osina. Teoksessa *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Toim. Rea Peltola, Anna Jääskeläinen & Katariina Harjunpää. SKS, Helsinki 2021, 133–184.
- Kaufman, Allison B. (toim.), *The Cambridge Handbook of Animal Cognition*. Cambridge University Press, Cambridge 2021.
- Laitinen, Lea, Vapaus ja järjestys. Eläinten kielioppi *Seitsemässä veljeksessä*. Teoksessa *Tulinuija. Aleksis Kiven Seuran albumi*. Toim. Jaakko Yli-Paavola & Pekka Laaksonen. SKS, Helsinki 2009, 115–131.
- Law, Locky & Matthiessen, Christian M. I. M., Revisiting Halliday (1990) 'New Ways of Meaning: The Challenge to Applied Linguistics'. What has Changed and What Still Needs to be Done? *Linguistics and the Human Sciences*. Vol. 15, No. 3, 2023, 337–368.
- Luonnonvarakeskus, Kalankasvatuksen kiertotalouskonsepti. *Luke* 2025. Verkossa: luke.fi/fi/projektit/kiertokala. Luettu 17.7.2025.
- McCance, Dawne, *Critical Animal Studies. An Introduction*. State University of New York Press, New York 2013.
- Merskin, Debra, *She, he, not it*. Language, personal pronouns, and animal advocacy. *Journal of World Languages*. Vol. 8, No. 2, 2022, 391–408.
- Merskin, Debra & Freeman, Carrie P., *Animals and Media. A Style Guide for Giving Voice to the Voiceless*. 2020. Verkossa: animalsandmedia.org/wp-content/uploads/2020/12/Pamphlets-for-AM-guidelines-2020.pdf.
- Moore, Alison, That Could Be Me. Identity and Identification in Discourses about Food, Meat, and Animal Welfare. *Linguistics and the Human Sciences*. Vol. 9, No. 1, 2014, 59–93.
- Moore, Alison Rosta, Considering Cows in Australian Dairy Discourse. Teoksessa *Language and bioecologies in human-environment relationships*. Toim. Sune Vork Steffensen, Martin Döring & Stephen Cowley. Bloomsbury Academic, London 2024, 191–220.
- Moore, Alison Rosta & Fryer, Daniel (toim.), *Social Semiotics and the Animal Other. Systemic Functional Perspectives on the Animal Turn*. Routledge, New York [tulossa].
- Nordforsk, Nordic Research Makes Fish Farming More Sustainable. *nordforsk.org* 2.10.2023. Verkossa: nordforsk.org/news/nordic-research-makes-fish-farming-more-sustainable.
- Ollila, Tiina, Kielillisesti loppuuntuomitut tuotantoon kasvatetut eläimet. Teoksessa *Me ja muut eläimet. Uusi maailmanjärjestys*. Toim. Elisa Aaltola & Birgitta Wahlberg. Vastapaino, Tampere 2020, 213–234.
- Ollila, Tiina, *Poliittiset eläimet*. Vastapaino, Tampere 2023.
- Peltola, Rea, Ihmiskieli ja eläimyys. Teoksessa *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Toim. Rea Peltola, Anna Jääskeläinen & Katariina Harjunpää. SKS, Helsinki 2021, 401–439.
- Peltola, Rea, Jääskeläinen, Anni & Harjunpää, Katariina (toim.), *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. SKS, Helsinki 2021.
- Peltola, Rea & Simonen, Mika, Towards interspecies pragmatics. Language use and embodied interaction in human-animal activities, encounters, and narratives. *Journal of Pragmatics*, Vol. 220, 2024, 15–19.
- Penz, Hermine & Fill, Alwin, Ecolinguistics: History, today, and tomorrow. *Journal of World Languages*. Vol. 8, No. 2, 2022, 232–253.
- Prevot, Anne-Caroline & Berrocal, Bastien, Writing Ecologically Functioning Nature: A Proposed Grid for Analyzing Popular Novels. *Language and Ecology*. 2025.
- Priiki, Katri, Julkkiskissat ja karkurikoirat. Lemmikkeihin viittaavat pronominit *hän* ja *he* uutisvustojen artikkeleissa. *Virittäjä* 1/2025, 92–102.
- Prisco, Jacopo, How a 'Cow Farr' Vaccine Could Help Tackle Climate Change. *CNN* 7.2.2025. Verkossa: edition.cnn.com/climate/cows-methane-vaccine-pir-bright-spc/index.html.
- Sandell, Markku, Lehmien röyhtäilemä metaani edistää ilmastomuutosta ja siksi siitä halutaan eroon – tutkijat pyrkivät muuttamaan metaanin hiilidioksidiksi. *jle* 16.2.2023. Verkossa: yle.fi/a/74-20018244.
- Simonen, Mika, Koirien aloittamien ulkoiluleikkien lajienvälisestä ryhmädynamiikasta. Teoksessa *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Toim. Rea Peltola, Anna Jääskeläinen & Katariina Harjunpää. SKS, Helsinki 2021, 97–129.
- Simotwo, Prisca C., An Analysis of Linguistic Choices in Kalenjin Narratives Relating to Protection of Animals. *Language and Ecology*. 2019.
- Sorenson, John (toim.), *Critical Animal Studies. Thinking the Unthinkable*. Canadian Scholars' Press, Toronto, 2014.
- Steffensen, Sune Vork, On the demarcation of ecolinguistics. *Journal of World Languages*. Vol. 10, No. 3, 2024, 499–527.
- Steffensen, Sune Vork, Surveying ecolinguistics. *Journal of World Languages*. Vol. 11, No. 1, 2025, 1–49.
- Stibbe, Arran, *Animals Erased: Discourse, Ecology, and Reconnection with the Natural World*. Wesleyan University Press, Middletown 2012.
- Stibbe, Arran, *Ecolinguistics. Language, Ecology and the Stories We Live By*. Routledge, London 2015.
- Suomen eläinoikeusjuristit ry, *Eläinten vuoro*. Verkossa: elaintenvuoro.fi.
- Tieteen termipankki, kielitiede: kielitiede. *Tieteen termipankki* 9.10.2025. Verkossa: tieteen termipankki.fi/wiki/Nimitys:lingvistiikka. Luettu 9.10.2025.
- Telkänranta, Helena, *Millaista on olla eläin?* SKS, Helsinki 2015.
- Tuomivaara, Salla, *Animals in the Sociologies of Westermarck and Durkheim*. Palgrave, Houndmills, Basingstoke 2019.
- Vihelmaa, Ella, ”Muut eläimet”. Toislaisia, toisenlaisia, muunlaisia? Teoksessa *Kieli ja eläin. Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*. Toim. Rea Peltola, Anna Jääskeläinen & Katariina Harjunpää. SKS, Helsinki 2021, 31–37.
- Viridis, Daniela Francesca, ”She enjoys being stroked”, ”They are affectionate, lively and interactive boys”. An Ecocritical Scrutiny of Animal Agency and Alternative Discourse in Battersea Dogs & Cats Home website. Teoksessa Daniela Francesca Viridis, Elisabetta Zurru & Ernestine Lahey, *Language in Place. Stylistic Perspectives on Landscape, Place and Environment*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam 2021, 189–208.
- Zhdanava, Alena, Kaur, Surinderpal & Rajandran, Kumaran, Representing nonhuman animals as equals. An ecolinguistic analysis of vegan campaigns. *Journal of World Languages*. Vol. 7, No. 1, 2021, 26–57.
- Zhou, Wenjuan, Ecolinguistics. A half-century overview. *Journal of World Languages*. Vol. 7, No. 3, 2022, 461–486.
- Ääri, Helinä, *Broilerikulttuuri. Lihateollisuuden kanat suomenkielisessä proosassa ja sarjakuussa vuosina 1969–2019*. Väit. Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto 2023.